

วัฒนธรรมการเมืองกับประชาธิปไตยในสังคมไทย

Political Culture and Democracy in Thai Society

ศิริวัฒน์ ครองบุญ¹

พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทโท² และ วิระยา พิมพ์พันธ์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี^{1,2}

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง³

Sirawat Krongbun¹

Phrakhrusamuchinwarawat Thirapatto² and Wiraya Pimpun³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chanthaburi Buddhist College^{1,2}

Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus³

Corresponding Author, Email: buddha_mcu16@hotmail.com

*****

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาการใช้อำนาจของระบบการเมืองผ่านมิติทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมในชุมชนที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษายังสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีด้วยการวิพากษ์เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากกิจกรรมของคนในสังคมที่ได้รับการยอมรับและให้คุณค่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเราทุกคน กิจกรรมในสังคมจึงสามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเมืองได้แทบทั้งหมด วัฒนธรรมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ให้กับสังคมจากการที่ได้ศึกษารากเหง้าของสังคม การเมือง วัฒนธรรม ทศนคติ แนวคิด มุมมอง ความเชื่อของประชาชนในสังคม สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความสำคัญของกระบวนการที่สัมพันธ์กัน วัฒนธรรมทางการเมืองต่อการพัฒนาการเมืองไทยได้ วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง; ประชาธิปไตย; สังคมไทย

* ได้รับบทความ: 8 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 27 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2565

Received: 8 June 2022; Revised: 27 September 2022; Accepted: 29 September 2022

Abstract

This article studies the use of the political power system through cultural dimensions understanding of community culture that affects the political structure and governance. The knowledge gained from education can also explain political phenomena very well through criticism. Culture arises from the activities of people in society that are accepted and valued; politics involves in our daily lives. Therefore, social activities can almost all be linked to politics. Political culture has greatly influenced the development of a democratic political system. It gives people the opportunity to express their political ideas in a more progressive democratic regime. It also helps to open up the worldview to society by studying the roots of society, politics, culture, attitudes, ideas, views, and beliefs of people in society. Moreover, it can analyze the relationship and importance of the political and cultural paradigm in Thai development. Culture is, therefore, an essential factor in supporting democratic political development in Thai society.

Keywords: Political culture; Democracy; Thai Society

บทนำ

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีสารัตถะเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และการจัดสรรอำนาจและผลประโยชน์เป็นสำคัญ การศึกษาทางรัฐศาสตร์ทำให้องค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ที่ยังคงอยู่ในวัฏจักรของการเลือกตั้ง รัฐสภา หรือการให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ เป็นต้น รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ที่มีเนื้อหากว้างและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมได้เป็นอย่างดี และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของปัจเจกชนในสังคมด้วย รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นเลิศทางสังคมมาตั้งแต่สมัยยุคกรีกโบราณ บทบาทและอิทธิพลของรัฐศาสตร์ในวงวิชาการได้เริ่มแพร่ขยายตัวไปสู่ศาสตร์อื่น ๆ อาทิ เช่น สังคมวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ ประชากรศาสตร์ สื่อสารมวลชน และรวมถึงวัฒนธรรมด้วย เมื่อรัฐศาสตร์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจึงกลายเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่น่าสนใจในวงวิชาการ เนื่องจากวัฒนธรรมได้สอดแทรกอยู่ในทุกกิจกรรมและทุกอนุของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน การพักอาศัย การเดินทาง การปฏิสัมพันธ์กันในสังคม เป็นต้น ล้วนแต่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญของมนุษย์ที่ได้ผ่านการให้คุณค่าทางสังคมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และการดำรงอยู่อย่างยาวนานของวัฒนธรรมจึงเป็นที่ยอมรับของคนทุกภาคส่วนในสังคม การศึกษาการเมืองผ่านมิติของวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและ

มีความท้าทายอย่างยิ่งของนักวิชาการที่มุ่งเน้นจะศึกษารัฐศาสตร์เชิงวัฒนธรรมในมิติด้านแนวคิด หลักการ และกระบวนการทัศน์เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย

การศึกษาองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์โดยอาศัยมุมมองทางรัฐศาสตร์วัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นประเด็นที่สำคัญและมีความท้าทายโดยเฉพาะการมุ่งเน้นศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้ที่จะช่วยอธิบายคำถามที่น่าสนใจและสร้างความหลากหลายในของด้านสังคมและมานุษยวิทยา (กุลศ พยัคฆ์ศักดิ์, 2555 : 97) ยกตัวอย่างเช่น แต่ละสังคมสามารถสร้างกระบวนการทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองได้หรือไม่ อย่างไร และการแก้ไขปัญหาของสังคมมีความสัมพันธ์หรือเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมากน้อยขนาดไหน ความแตกแยกในสังคมที่เกิดจากความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทางการเมืองของคนในสังคมมากน้อยเพียงใดถ้าหากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เป็นต้น

ในยุคกลางศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ได้มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งในซีกโลกตะวันตกได้ค้นคว้าแนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรม และได้รับการยอมรับจากนักวิชาการในระดับหนึ่งแล้ว ก็มีแนวคิดที่จะเริ่มเคลื่อนย้ายกระบวนการทัศน์เข้าสู่สังคม ประเทศไทยได้รับเอาแนวความคิดนี้เข้ามาในช่วงเวลาที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ประกอบกับการเกิดสถานการณ์การเรียกร้องเอกราชของหลายชาติในเอเชีย จึงทำให้กระแสการพัฒนาประชาธิปไตยตามวิถีทางประชาธิปไตยขึ้นในสังคมไทย แนวความคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักวิชาการทั้งที่เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมและกลุ่มเสรีนิยม นับได้ว่าเป็นอย่างก้าวแรกสำหรับคนไทยที่ได้ศึกษาแนวความคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมบนพื้นฐานของการเมืองไทย

แนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมในสังคมไทยนั้น ผู้ที่แสวงหาอำนาจทางการเมืองบางคนไม่จำเป็นต้องสร้างหรือสะสมบารมีก็สามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ไม่จำเป็นว่าการเมืองระดับท้องถิ่นหรือการเมืองระดับประเทศเพียงแค่นี้เป็นทายาททางการเมืองของนักการเมืองรุ่นเก่าที่มีนามสกุลดี มีอิทธิพล มีฐานะ ร่ำรวย อาศัยเส้นสายความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้มีอำนาจทางการเมืองก็สามารถก้าวเข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ไม่ยาก ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีนักการเมืองจำนวนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนยอมรับ โดยอาศัยประสบการณ์ การสร้างคุณงามความดี และการรับใช้สังคมมาอย่างยาวนาน ก็สามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้เช่นกัน เพราะขณะใจประชาชนจนชนะการเลือกตั้งประชาชนจึงสนับสนุนให้เป็นตัวแทนทางการเมือง สังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการยอมรับอำนาจของคนมีเงิน มีอิทธิพล มีบารมี ทำให้คนในสังคมไม่สนใจที่จะตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองที่ทำหน้าที่ทางการเมืองเท่าไรนัก และยังส่งผลเสียให้การพัฒนาคุณภาพประชาธิปไตยของไทยเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า ไร้จุดหมาย และมีโอกาสสูงมากที่จะถูกตัดตอนการพัฒนาประชาธิปไตยจากการแทรกแซงของอำนาจนอกระบบรากฐานรัฐศาสตร์วัฒนธรรมของไทยมาจากการผูกขาดความจริง นับตั้งแต่สมัยปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา จนมาสู่ยุคการเมืองเชิงวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วยประวัติความเป็นมา ค่านิยม

และปทัสสถานของคนในสังคม มีการเมืองระบบอุปถัมภ์เกื้อกูล แนวคิดประชาธิปไตยแบบดั้งเดิมเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ทางรัฐศาสตร์ในหลายระดับและหลายองค์กร การศึกษาความสัมพันธ์รัฐศาสตร์วัฒนธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตย จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพราะการปกครองในระบบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน และใช้อำนาจอธิปไตยนั้นต้องเป็นไปเพื่อประชาชน

การศึกษาประเด็นรัฐศาสตร์วัฒนธรรมในด้านความสัมพันธ์ของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะเป็นรากฐานแนวความคิดที่สำคัญ และองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษายังสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันที่มีความพยายามจะผลักดันเรื่องการปฏิรูปประเทศ ซึ่งยังไม่มีใครที่กล้าจะระบุอย่างชัดเจนได้ว่าการเมืองไทยในระบบประชาธิปไตยจะไม่มี การละเมิดอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนโดยการทำรัฐประหารอีกในอนาคต การพัฒนาประชาธิปไตยจะอาศัยเพียงการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตยได้ จะต้องอาศัยรัฐศาสตร์วัฒนธรรมหรือการเมืองวัฒนธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้โครงสร้างทางการเมืองและระบบการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตย และโน้มเอียงในทิศทางเดียวกันให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การมองการเมืองในมิติทางวัฒนธรรม จะทำให้เราสามารถมองการเมืองได้เข้าใจมากยิ่งขึ้นได้

แนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรม

แนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากนักคิดชาติตะวันตก ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 หรือหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมก็เริ่มมีบทบาทในวงวิชาการมากขึ้นกระทั่งมีเสียงตอบรับและได้รับการยอมรับในระดับหนึ่งแล้ว แนวคิดนี้ก็เริ่มเคลื่อนย้ายกระบวนทัศน์เข้าสู่สังคมต่าง ๆ (Almond, Gabriel A. and Verba, Sydney, 1989 : 2-5) จึงทำให้กระแสการพัฒนาประชาธิปไตยตามวิถีทางประชาธิปไตยได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากจากคนในสังคม โดยเฉพาะจากนักวิชาการที่มีแนวคิดก้าวหน้ารัฐศาสตร์วัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการศึกษาวิเคราะห์เชิงอำนาจในมิติวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองและเข้าใจทุกปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง คำว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรม เป็นคำที่มีเอกลักษณ์น่าค้นหาเพราะเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยเปิดโลกให้ผู้สนใจได้เห็นในมุมมองใหม่ ๆ ทำให้โลกทัศน์ต่อการเมืองเปลี่ยนไป มีความลึกซึ้งมากขึ้น ซับซ้อนมากขึ้น พลิกแพลงมากขึ้น แต่สามารถช่วยปลดปล่อยพันธนาการจากกรอบการวิเคราะห์แบบเดิม ๆ จากที่มองการเมืองแบบหยุดนิ่งและคับแคบ แนวทางการศึกษาเชิงรัฐศาสตร์วัฒนธรรมนี้จะให้ความสนใจพินิจพิเคราะห์การต่อสู้ทางการเมือง เป็นที่ยอมรับกันว่าในการเมืองมีวัฒนธรรมและในวัฒนธรรมก็มีการเมืองซ่อนอยู่เช่นกัน และที่สำคัญที่สุดการเมืองยังแทรกตัวอยู่ชีวิตประจำวันของคนในสังคม

คำว่ารัฐศาสตร์วัฒนธรรมจะมีความหมายกว้างกว่าคำว่าวัฒนธรรมทางการเมือง เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมอย่างจำเพาะเจาะจง เพราะวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติและความโน้มเอียงของบุคคลในฐานะปัจเจกบุคคลในสังคมที่มีต่อระบบการเมือง เปรียบเสมือนแรงผลักดันที่ส่งผลต่อให้มนุษย์แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ซ้ำ ๆ กันจนเรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมือง

ประจักษ์ ก้องกีรติ ได้อธิบายความหมายของรัฐศาสตร์วัฒนธรรม ไว้ว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรม คือ องค์ความรู้ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในเชิงวิชาการเป็นชุดความรู้ที่กล่าวถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเชิงลึก เป็นแนวคิดที่มองการเมืองในทุกกิจกรรมของมนุษย์ที่เป็นมากกว่าการเลือกตั้ง หมายรวมถึง การกิน อยู่อาศัย การเดินทาง ซึ่งเป็นกิจกรรมทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เป็นการเมืองที่แทรกอยู่ในทุกกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคม แต่จะให้ความสำคัญกับสมาชิกที่มีอำนาจต่อรองทางสังคมที่น้อยกว่าชนชั้นนำ โดยจะเน้นนำเสนอบทบาทของชนชายขอบที่มีอำนาจต่อรองทางสังคมน้อย เพื่อรักษาและกู้คืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2528 : 25)

จอห์น ช็อตเตอร์ ได้อธิบายความหมายของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมไว้ว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรม คือ สถาบันทางสังคมดำรงอยู่โดยอาศัยความรู้ ความเชื่อ ตรรกะในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปในสังคม โครงสร้างความรู้ ความเชื่อ ตรรกะเหล่านี้อาศัยการปฏิสัมพันธ์ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคมในสร้างอัตลักษณ์และนิเวศน์วิทยาสังคม และในที่สุดก็มีอำนาจนำทางสังคมกระบวนการดังกล่าวนี้เรียกว่า การเมืองเชิงวัฒนธรรม (Shotter, J. 1993)

ช็อตเตอร์ และ เจอร์เก้น ให้นิยามของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมไว้ว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรม คือ ความคิด ความเชื่อทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารโดยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การสนทนา พูดคุยในชีวิตประจำวันภายใต้ตรรกะธรรมดา ๆ ในชีวิตประจำวันนี้มีโครงสร้างญาณวิทยา จริยศาสตร์ในสังคมนั้น ๆ ซ้อนทับอยู่อีกชั้นหนึ่งซึ่งมีส่วนช่วยสร้างบริบทการสนทนาให้เข้าใจองค์ความรู้ที่ประกอบสร้างขึ้นอย่างตรงกัน ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือในการสร้างวัฒนธรรมร่วมการสื่อสารจะช่วยถ่ายทอดจุดประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มอำนาจทางการเมืองสู่สาธารณชน นอกจากนั้นยังแฝงด้วยมโนภาพ จินตภาพที่มีอำนาจเจียบแต่ทรงพลังในการชี้นำ (Shotter, J., & Gergen, K. J., 1994 : 3- 33) รัฐศาสตร์วัฒนธรรมเป็นศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ มีเนื้อหาที่กว้างใหญ่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของปัจเจกชนในสังคมได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

- 1) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของคุณภาพชีวิตหรือสภาพชีวิตแห่งคุณธรรม ที่เกี่ยวกับความดีงามหรือจริยธรรมที่ผูกพันกันอย่างใกล้ชิดจนเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน
- 2) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความเป็นไปในกิจการบ้านเมืองในหลายมิติ เช่น ครอบครั้ว ศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ ซึ่งล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ และตรรกะในชีวิตประจำวันของคนในสังคม โดยการมองการเมืองในทุกกิจกรรมของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน เพราะกิจกรรมทุกอย่างที่มนุษย์ทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวมนุษย์นั้นมีการเมืองแทรกอยู่ในทุกกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมของคนในสังคม เป็นแนวคิดที่มองการเมืองในทุกกิจกรรมของมนุษย์ที่เป็นมากกว่าการเลือกตั้งการเมืองที่ได้แทรกอยู่ในทุกอณูของสังคมนี้ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองในสังคมได้เป็นอย่างดีในเชิงวิชาการซึ่งเป็นการวิเคราะห์การเมืองเชิงอำนาจในมิติวัฒนธรรม รัฐศาสตร์วัฒนธรรมจึงเป็นวัฒนธรรมที่ซ่อนการเมืองไว้ โดยส่วนใหญ่จะถูกสถาปนาหรือถูกเผยแพร่โดยชนชั้นนำในสังคมผ่านกระบวนการการได้ความรู้ทางวงศาวิทยา

วัฒนธรรมเป็นรากเหง้าที่สำคัญของรัฐศาสตร์วัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์มีลักษณะเฉพาะตัวนั้นก็ยิ่งจะสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจน แต่ละกิจกรรมในสังคมจะก้าวขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมได้นั้น ต้องผ่านการยอมรับ การให้คุณค่า และบททดสอบมากมาย บางกิจกรรมเกิดขึ้นแต่ไม่ได้รับการยอมรับก็ไม่อาจจะเรียกว่าเป็นวัฒนธรรม บางกิจกรรมเกิดขึ้นและได้รับการยอมรับพร้อมกับการใช้ระยะเวลาหนึ่งในการพิสูจน์คุณค่า เมื่อกิจกรรมนั้นดำรงอยู่จนผ่านบททดสอบได้ก็จะได้สถาปนาให้เป็นวัฒนธรรมในสังคมโดยปริยาย เช่น ประเพณีการร้องเพลงพื้นบ้าน ประเพณีการนับถือบรรพบุรุษ ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ได้กลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนล้วนแต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการดื่มกิน วัฒนธรรมการใช้ชีวิต วัฒนธรรมด้านศาสนาปรัชญา วัฒนธรรมความเชื่อ เป็นต้น

ครั้นเมื่อการเมืองได้ใช้ทัศนะของวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประเด็นทางรัฐศาสตร์ ก็ยิ่งทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมได้รับความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นเพราะกิจกรรมที่เกิดในสังคมสามารถเชื่อมโยงเข้ากับการเมืองได้แทบทั้งหมด ประกอบกับวิถีชีวิตต่าง ๆ ก็จะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการเมืองได้อีกทางหนึ่ง ด้วยปรัชญา ความเชื่อประจำท้องถิ่นที่เป็นลักษณะสำคัญของท้องถิ่นที่คนในสมาชิกได้รับรู้จากรุ่นสู่รุ่นซึ่งความเชื่อประจำท้องถิ่นนี้สามารถพัฒนาขึ้นไปเป็นความรู้ประจำท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นความรู้ความสามารถที่คนในชุมชนเข้าใจจริงและผ่านกระบวนการทางความคิดเชิงสร้างสรรค์จนกระทั่งเกิดผลสำเร็จมาแล้ว แม้ภูมิปัญญาจะเป็นนามธรรมที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ แต่ก็ป็นความรู้สึนึกคิดที่อยู่รอบตัวสมาชิกทุกคนในท้องถิ่นขณะเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและคุณค่าแห่งวัฒนธรรมที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้เข้ากับทักษะวิชาการแขนงอื่น ๆ ได้ด้วย (กฤษณา วงษาสันต์, 2552, หน้า 5) เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับปู่ตา ผีบรรพชน และพิธีกรรมต่าง ๆ หากรู้จักประยุกต์ใช้ก็จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

ดังนั้น วัฒนธรรมที่ก่อกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นรากเหง้าที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืนและยังประโยชน์ให้คนในสังคมมีความเข้าใจในวิถีชีวิตของตนอย่างลึกซึ้งซึ่งเมื่อความเข้มแข็งของสังคมมีรากฐานมาจากรูปแบบความเชื่อทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าว่าวัฒนธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญอันจะทำให้คุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมสูงขึ้น เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชีวิตกับจิตใจและเป็นฐานรากที่ช่วยให้สังคมสัมผัสถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรม เมื่อเข้าใจวัฒนธรรมก็สามารถเข้าใจระบบการเมืองได้เช่นกัน วัฒนธรรมชุมชนจะช่วยพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่นให้ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น อย่างเช่น กิจกรรมการบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ หรือการอนุรักษ์ป่าชายเลน ล้วนเป็นวัฒนธรรมในชุมชนที่ได้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ซึ่งเมื่อภาครัฐเห็นความสำคัญก็อาจดำริให้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ ยังผลให้ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละชุมชนได้รับการปกป้อง สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับชุมชน และนำทรัพยากรนั้นไปใช้ให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน เกิดอานิสงส์ตามมาก็คือ ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้มากขึ้น กินดีอยู่ดีมากขึ้นคุณภาพชีวิตดีขึ้นและชีวิตมีความมั่นคงมากขึ้นด้วย (วิทยากร เชียงกูล, 2552 : 24) วัฒนธรรมที่เกิดจากสติปัญญาของชาวบ้าน เป็นศักยภาพหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิต และสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ซึ่งจัดว่าเป็นองค์ความรู้ของคนในสังคมที่คิดค้น สืบสม สืบทอด ปรับปรุง พัฒนา ทำให้องค์ความรู้เกิดนวัตกรรมขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่ง เป็นการสร้างความรู้ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมตามสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป และเกื้อกูลประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นับเป็นผลดีที่ช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมมีความผูกพันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย

สังคมไทยจะก้าวไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ถึงแม้ว่าประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองและมีรัฐธรรมนูญใช้บังคับ มากกว่า 88 ปี และขณะเดียวกันก็มีการยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญมาหลายฉบับ เพราะการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยยังยึดติดกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้ากับแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นอิสระนิยมปนกับอำนาจนิยม วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทยยังมีระบบการเมืองที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย คือ ระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบราชการ และระบบ อุปถัมภ์ซึ่งแผ่ขยายไปในสังคมเมืองและสังคมชนบท มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน จนทำให้ลักษณะ วัฒนธรรมบางอย่างนั้นได้กลายเป็นวิถีชีวิตของประชาชน จนกลายเป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบอบ ประชาธิปไตยในที่สุด (พระเดชขจร ขนติโร (ภูทิพย์), 2560 : 48-49) แนวคิดด้านรัฐศาสตร์วัฒนธรรมหรือการเมืองเชิงวัฒนธรรมอยู่ภายใต้บริบทสังคมวิทยา การเมือง เพราะระบอบการเมืองการปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมือง

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น 117
ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2565

ที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบนั้น ๆ หากจะพัฒนาระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ก็ต้องมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคู่ขนานกันไปด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมมีอิทธิพลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศนั้น ซึ่งวัฒนธรรมแบบพลเมืองจำเป็นต้องสร้างขึ้นเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

ความสัมพันธ์ของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมกับการพัฒนาประชาธิปไตย สามารถมองได้หลากหลายมิติ ซึ่งหลากหลายมิติมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างละมุนละม่อม เช่น วัฒนธรรมการกินนั้นสามารถมองในมิติที่เป็นการเมืองได้โดยมองในมุมการมีสุขภาพที่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากพื้นฐานการเมืองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนโยบายส่งเสริมสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข วัฒนธรรมการดำรงชีวิตนั้นก็สามารถมองผ่านมิติการเมืองท้องถิ่นเป็นฐานราก ได้ถูกนำมาใช้เป็นต้นทุนทางสังคมในการกอบกู้ชุมชนจากวิกฤติสังคม และทุนทางวัฒนธรรมยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมของไทยมี 3 ลักษณะ (เสาวภา สุขประเสริฐ, 2552 : 89) ได้แก่ 1) อุดมการณ์ร่วม เป็นตัวปลุกสำนึกการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอย่างแท้จริง 2) สำนึกร่วม เป็นสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 3) ปฏิบัติการร่วม เป็นแนวทางไปสู่การแก้ไขปัญหาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายสาธารณะ

ความสำคัญของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมที่มีต่อการพัฒนาการเมือง พบว่า รัฐศาสตร์วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างสูงที่จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ และช่วยวางรากฐานให้กับสังคมในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสังคม และการส่งเสริมระบบการเมืองการปกครองให้เข้มแข็ง แม้ในยามที่เกิดสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นที่จะเป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำบนฐานวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ไปได้ วิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นจะมีความสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือญาติ มีการปกครองและการจัดการความสงบเรียบร้อยภายในโดยระบบอาวุโส มีผู้นำที่มีบารมีได้รับการเคารพยกย่องในชุมชน สมาชิกชุมชนมีความผูกพันกลมเกลียวเพราะมีความเคารพนับถือในผีบรรพบุรุษเดียวกัน และความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่คอยเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคน ก่อให้เกิดการสร้างกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2538 : 28) รวมทั้งแนวคิดทางศาสนาพุทธ-พราหมณ์ที่เข้ามาผสมกลมกลืนในวิถีความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีของชุมชน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้สมาชิกชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สะท้อนให้เห็นว่าการที่สังคมไทยยังคงดำรงอยู่ได้ก็เพราะมีวัฒนธรรมทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับ การมีมีระบบอาวุโสและระบบเครือญาติ ทำให้ชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี คุณค่าทางวัฒนธรรมที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นเป็นเสมือนเชือกที่ชะลอความเสียหายจากน้ำอันอาจจะเกิดขึ้นกับชุมชน

การศึกษาทางรัฐศาสตร์ผ่านมิติวัฒนธรรมนอกจากจะได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้ว ยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ของรัฐศาสตร์วัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเมืองการปกครองในประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งได้อีกด้วย ดังนี้

สังคมพึ่งพา

วัคซีนทางวัฒนธรรม คือ การมีสังคมที่พึ่งพากันกลายเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศเมื่อต้องเผชิญเชื้อมีกับสภาวะวิกฤต วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรภาคประชาชนอย่างแข็งแกร่งเช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มดูแลรักษาป่าชุมชน ถือเป็นแบบอย่างของสังคมพึ่งพาที่ช่วยให้ประชาชนในชุมชนหล่อหลอมความเอื้ออาทรต่อกันจนเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชนสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีความสมานฉันท์เป็นปึกแผ่นรักษารากเหง้าวัฒนธรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งช่วยสนับสนุนให้นโยบายของภาครัฐสามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยง่าย อาทิ นโยบายของภาครัฐที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนด มาตรการด้านสาธารณสุขในสถานการณ์ฉุกเฉินโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นต้น และจะช่วยเผยแพร่แนวคิดการเมืองแบบประชาธิปไตยได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นด้วย อาทิ เครือข่ายภาคประชาชนในหลายจังหวัดทั่วประเทศได้แสดงแนวคิดการเมืองแบบประชาธิปไตยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2559 เป็นต้น การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการพึ่งพาตนเองนั้น เป็นแรงผลักดันสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นและระดับชาติแข็งแรงและมั่นคง โดยการพัฒนาประชาธิปไตยนี้จะมีวัฒนธรรมการพึ่งพาตนเองให้เป็นรากฐาน

ประเพณีพึ่งพิง

ประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นถือว่ามีค่าสำคัญเพราะเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมและสร้างความหวังใหม่ ๆ แก่ชาวบ้านในชุมชนด้วย ประเพณีวัฒนธรรมที่ยืนหยัดในสังคมไทยมาช้านานได้สร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเคารพผู้ใหญ่ กตัญญูรู้คุณ การโอบอ้อมอารีของคนไทยมีส่วนช่วยดำรงความมั่นคงและความสามัคคีปรองดองของชนในชาติ แม้สถานการณ์ในปัจจุบันจะเริ่มมีการแบ่งแยกอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นฝ่ายต่าง ๆ แต่ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับสูงของไทยก็จะสามารถประสานความคิดต่างของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (นันทวิษ นุนารถ, 2560 : 17-26) คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นยังได้ทำหน้าที่ช่วยประสานรอยร้าวนั้นให้ประสานกันได้อย่างดีเลิศ ไม่ว่าจะคนในชุมชนจะชุ่นเคืองกันมายาวนานขนาดไหน แต่พอถึงห้วงเวลาประเพณีสำคัญความขัดแย้งนั้นก็ดูเหมือนจะค่อยๆ จางลงอย่างเห็นได้ชัด อาทิเช่น พอถึงเทศกาลประเพณีสงกรานต์คนไทยในสังคมจะสืบสานประเพณีรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ปรองดองเกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมเจตคติร่วมกัน มีความอบอุ่นและมิตรสัมพันธ์ที่มอบให้แก่กัน ถือว่าประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรักความสามัคคี

เป็นการแสดงออกซึ่งสังคมแบบพหุนิยมที่นำไปสู่ความสวยงามตามแนวทางแบบประชาธิปไตยสากล องค์ความรู้แบบดั้งเดิมจึงกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองและการพัฒนาประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยในโรงเรียน

รัฐบาลไทยในอดีตได้ใช้ระบบการศึกษาถ่อมเกล้าให้ราษฎรได้เข้าใจหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองต่อรัฐผ่านหลักสูตรหน้าที่พลเมือง ต่อมาเมื่อมีการกระจายการศึกษามาสู่ท้องถิ่นมากขึ้น การปรับเนื้อหาหลักสูตรให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่นจึงเริ่มปรากฏมากขึ้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 2550 และ 2560 ต่างก็มีเจตจำนงที่จะกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ จุดเด่นของท้องถิ่นตนให้ลึกซึ้งมากขึ้น (เกษียร เตชะพีระ, 2560 : 3-7) ถือว่าเป็นกระบวนการที่จะช่วยตอบสนองนโยบายการปกครองจากส่วนกลางให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ได้ด้วยการเริ่มต้นที่ระบบการศึกษาถือเป็นการกระกระต้นการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างตรงจุดที่สุด เพราะโรงเรียนเป็นระบบการศึกษาที่มีกระบวนการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และถ่อมเกล้าทางการเมืองได้ดีเป็นอย่างดี ทั้งรูปแบบการเสริมสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ในโรงเรียนและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะสามารถจำลองบรรยากาศการเมืองได้ในระดับหนึ่งในสังคมโรงเรียนจะมีผู้บริหารคณะครูอาจารย์เป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้นักเรียน และร่วมกันทำกิจกรรมตามระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งแบบต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้งประธานนักเรียน นักเรียนจะเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยและได้สัมผัสอุดมการณ์ทางการเมืองในเบื้องต้น ช่วยเสริมสร้างแนวคิดความเท่าเทียมกัน ช่วยส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักวิถีการของระบอบประชาธิปไตยผ่านสนามเลือกตั้ง ในสถานศึกษาของตน ทั้งยังสามารถนำวิธีคิดแบบประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตจริงนอกสถานศึกษาอีกด้วย

สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง

ความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัวและเครือญาติในชุมชนถือได้ว่าเป็นจุดแข็งสำหรับทางวัฒนธรรมของไทยที่ช่วยในการพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย เพราะเมื่อได้เรียนรู้ทฤษฎีประชาธิปไตย ในโรงเรียนแล้ว การนำความรู้ไปถ่ายทอดสู่สมาชิกในครอบครัวผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การประชุมปรึกษาหารือ การรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผล เป็นต้น การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวมีส่วนสำคัญมาก ในการขัดเกลาให้สมาชิกในครอบครัวมีจิตใจที่อ่อนโยน มีคุณธรรม รู้จักการมีเหตุผล แบ่งปัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การหมั่นดูแลสมาชิกในบ้านอย่างประณีตประนอมถือเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ทำให้ต้นประชาธิปไตยในบ้านพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ และการอบรมเลี้ยงดูอย่างมีเหตุผลจะช่วยปลูกฝังระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ซึ่งจะช่วยสร้างวิธีคิดแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ที่บ้านเป็นการฝึกสร้างความสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพความรับผิดชอบและคามมีวินัยที่ไม่เบียดเบียนสิทธิของผู้อื่น โดยเฉพาะการสร้างนิสัยให้เป็นผู้มีวินัยที่สามารถควบคุมตัวเองได้

เพราะวินัยเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาการเมืองตามแนวประชาธิปไตยสากล (อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า, 2559 : 5) หากประชาชนไร้ระเบียบวินัยก็ย่อมไม่สามารถบังคับหรือควบคุมตัวเองให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบกติการ่วมกันได้ยังมีวินัยที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาตั้งแต่ระดับฐานรากของสังคมแล้ว ก็จะช่วยยกระดับการเมืองไปสู่ความเป็นสากลได้มากขึ้น

อิสระของท้องถิ่น

การเมืองในระดับท้องถิ่นของไทยได้รับอิสระเสรีภาพมาอย่างยาวนานตามนโยบายการกระจายอำนาจ จึงกลายเป็นอีกหนึ่งแรงผลักดันที่สะท้อนทุนทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เมื่อประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนก็จะสำนึกในความเป็นท้องถิ่นของตนเกิดความหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น สอดคล้องกับมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ที่ระบุว่าบุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐเพื่อให้ดำเนินการในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับจึงถือเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย การให้ความเป็นอิสระแก่ระบอบย่อยในท้องถิ่นจึงเป็นการสร้างทัศนคติทางการเมืองที่ถูกต้องและดีงามซึ่งจะช่วยให้ก้าวข้ามความขัดแย้งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองไทย หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนเองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้ สำนึกถึงความสำคัญและความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของพลเมือง ส่งผลให้การพัฒนาการเมืองเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง จะช่วยให้ประชาชนสามารถพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

สรุป

รากฐานสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การศึกษาการเมืองเชิงวัฒนธรรมด้วยการวิพากษ์การเมืองผ่านมิติของวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับกระบวนการทัศน์ของการจัดการความรู้ทางรัฐศาสตร์อย่างตรงประเด็น เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมที่ได้รับผ่านการตีค่าจากสังคมแล้วถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่ตกผลึกมาจากกระบวนการทางความคิด การเมืองวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย และช่วยเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมทางความคิดทางการเมืองให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นด้วย หลังจากที่ได้อศึกษารากเหง้าของสังคมการเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์แล้ว สามารถวิเคราะห์ความสำคัญของกระบวนการทัศน์ทางการเมืองวัฒนธรรมต่อการพัฒนาการเมืองไทยได้ วัฒนธรรมเป็นรากเหง้าแห่งวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง วัฒนธรรมมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก เช่น การกิน การดำรงชีวิต การเดินทาง ก็ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ผูกพันกับประชาชนในชุมชน แต่วัฒนธรรมที่มองกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการเมืองถือเป็นแนวคิด

แบบใหม่ในสังคมไทยเพราะการเมืองก็มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เมื่อนำวัฒนธรรมมาเชื่อมโยงกับการเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญจึงกลายเป็นกระบวนการที่คนที่น่าสนใจในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ การศึกษาการเมืองเชิงวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมและวัฒนธรรมยังมีคุณูปการในการพัฒนาระบบการเมืองไทยให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คนในสังคมอย่างต่อเนื่องจนเกิดความคึกคักขึ้นเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แล้วท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิดประชาธิปไตยสากลขึ้นในสังคมไทยได้

เอกสารอ้างอิง

- กุศล พยัคฆ์ศักดิ์. (2555). การเมืองวัฒนธรรมของหนุ่มสาวปกากะญอ. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- กฤษณา วงษาสันต์. (2552). วิถีไทย. กรุงเทพฯ: เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- เกษียร เตชะพีระ. (2560, มิถุนายน). การเมืองวัฒนธรรม. มติชนสุดสัปดาห์, 3(1924).
- นันทวัช นูนารถ. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 12(34), 17-26.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2528). การเมืองวัฒนธรรมไทย ว่าด้วยความทรงจำ วาทกรรม และอำนาจ. นนทบุรี : ฟาเดียวกัน.
- วิทยากร เชียงกุล. (2552). แนวทางสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พระเดชขจร ขนดิธโร (ภูทิพย์). (2560). รัฐศาสตร์วัฒนธรรม : แนวคิด หลักการและกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสาวภา สุขประเสริฐ. (2552). มิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.เมือง) จังหวัดเลย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2538). วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: การศึกษาศาสนา กรมการศาสนา.
- อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า. (2559). วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- Almond, Gabriel A. and Verba, Sydney. (1989). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. USA: Sage Publications.
- Shotter, J., (1993). *Cultural Politics of Everyday Life: Social Constructionism, Rhetoric and Knowing of the Third Kind*. University of Toronto Press.
- Shotter, J., & Gergen, K. J., (1994). *Social Construction: Knowledge, Self, Others, and Continuing the Conversation*. *Annals of the International Communication Association*, 17(1).